

ממוכנת, דיביזיה משוריית דיביזיית נחתי אויר. במחוז נמצאת גם ארמיית האויר מס' 34 עם כ-300 מטוסים של הקו הראשון. העוצבות של המחוז הטרנס-קוקזי אינן משתייכות לדרג האסטרטגי הראשון המוחזק בקביעות בתקן קרבי מלא, אלא מתגייסות למילואים בעת חירום. על-פי המקורות היה זה ככל הנראה תמרון דו צדדי, כאשר עוצמת כל צד היתה כדיביזיה מוגברת ומפקדת הקורפוס היוותה את מנהלת התמרון.

הרקע התורתי

הנושא המרכזי של התמרון היה, "הגנה גמישה תוך שימת דגש על צורות פעילות של המגננה בהסתמכות על אמצעי לחימה קונבנציונליים בשילוב עם קרבות השהיה תוך ניצול מסוקי קרב". לא מזמן הבהיר הגנרל לויטנסט פרופ' ו. רסניי טשנקו במאמר תחת הכותרת, "מניעת ההתקפה וההגנה בהדיפת התקפת פתע", מהם עקרונות ההגנה המקובלים היום על צבא ברה"מ. בשורת דוגמאות היסטוריות מוכיח הגנרל הרוסי את חשיבותה של ההפתעה, ומצביע על כך כי עם התפתחות אמצעי הלחימה החדשים — וכתוצאה מכך שכלול הכושר הקרבי של הגייסות — הולך וגדל ערך ההפתעה. הוא הגיע למסקנה כי כאשר אין ביכולתך למנוע התקפת פתע על-ידי מכות מנע מקדימות, אזי הדרך היעילה ביותר היא להדוף אותה בעזרת שילוב של הגנה והתקפה. זוהי לשונו: "ניתן להדוף התקפות פתע של תוקפן אם מופעלים ביעילות איגודי הכוחות שהוקמו

• הציטוט הוא על-פי התרגום המורה גרמני שהופיע בגיליון 1/1976 של הביטאון "לענייני צבא".

"קווקז"

תמרון צבא ברה"מ

מאז מקיימת ברה"מ תמרונים צבאיים, היא אינה מרבה בפרסומים אחדותם. תמרון "קווקז" הוא הראשון הוזכר לפרסום רב ברה"מ פירסמה מראש את קיומו, עיתויו ומקומו. זאת, בהתאם לעיקרון החדש של יצירת "אווירה של אמון הודי". יתירה מזו, היא גם הזמינה משקיפים מארצות אחרות, לרבות ארצות השייכות לברית נאט"ו (תורכיה ויוון) לחזות בתמרון. המדובר בתמרון חורף שהתנהל בשטח הררי קשה במחוז הצבאי של טרנס-קוקז בין ה-25 בינואר ל-6 בפברואר 1976. התמרון נקבע במסגרת של קורפוס ונסלו בו חלק כ-25,000 חיילים מכותות היבשה, מ, גייסות הסער והנחיתה האויריים וכן כוחות אויר של צבא היבשה.

על-פי הידיעות כולל המחוז הצבאי הטרנס-קוקזי את המחוזות המנהליים קוטאייס, טביליסי וקריבאן. מפקדת המחוז הצבאי נמצאת בטביליסי והיא חולשת על כ-11 דיביזיות חי"ר, דיביזיה

להדיפת התקפת פתע ושבירת התוקפן: קיום שיטת תרגולת מנוסה, רמת כוננות גבוהה של הגייסות וכשרם לפעול במהירות ובהחלטיות. אנו רשאים להניח, כי עקרונות אלה יישמו, תורגלו ונבחנו בתמרון „קווקו” בתנאים המיוחדים של השטח ועונת השנה.

מהלך התמרון

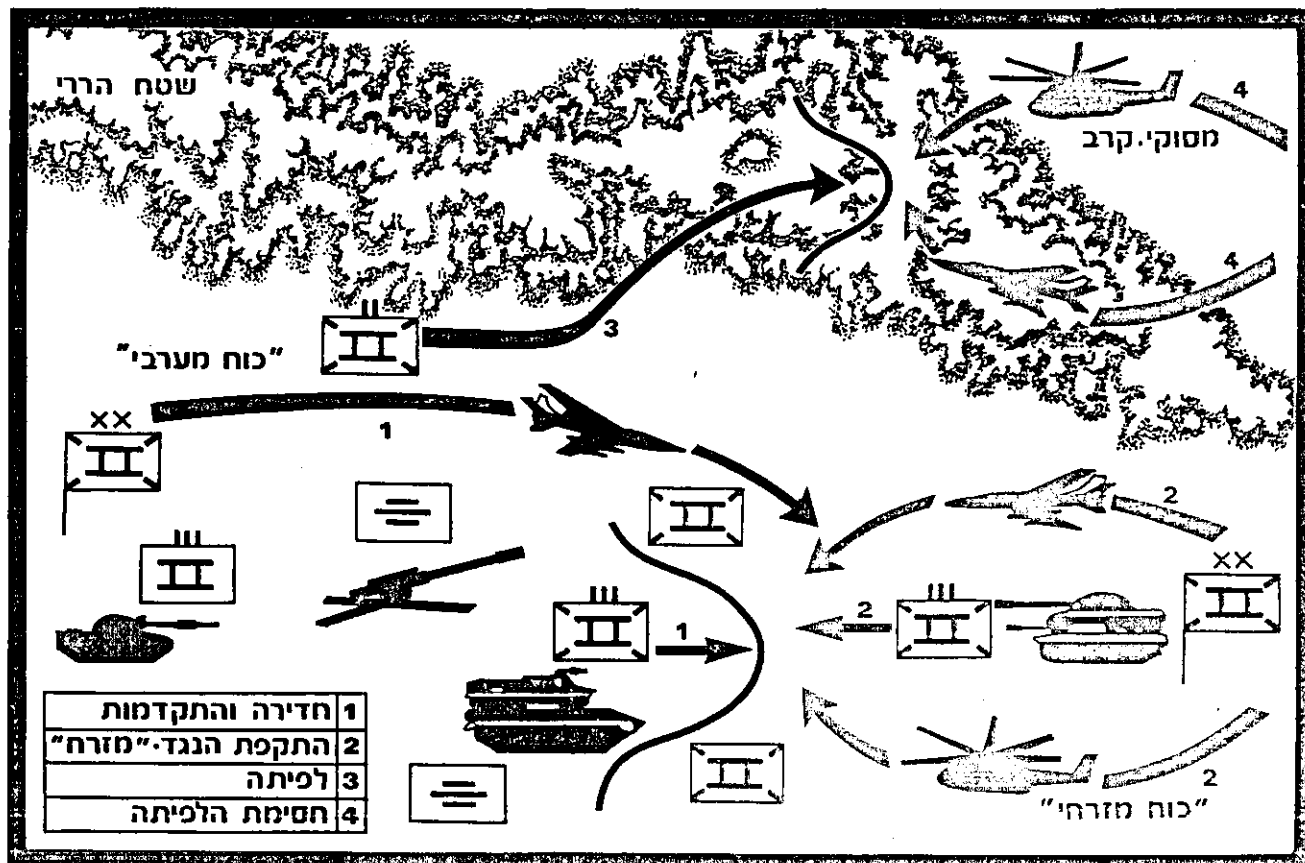
הכוחות חולקו לשני מחנות: „הכוח המערבי” (השחור) כתוקף ו„הכוח המזרחי” (הירוק) כמגן. התמרון כלל מסעות ארוכים והתנהל תוך כוונה מראש בתנאי מזג-אוויר משתנים. מסע התקרבות הגייסות אל שטח התמרון נעשה במגו אויר יבש, אך בהמשך ירד שלג כבד ובעקבותיו באה הפשרה שהפכה את הקרקע והדרכים לבלתי עבירות כמעט. תנאי מזג-האוויר הקשים, פני השטח ההרריים והצורך לנהל קרבות ניידים, כל אלה העמידו דרישות קשות בפני הגייסות והפיקד. כמקובל בכל התמרונים, כלל שלב א' את מסע ההתקרבות ויש להניח שאף שולבו פרקי אימון משלימים לחילות השונים. בשמונת הימים הראשונים נעשו כל ההכנות, כך שהתמרון עצמו ארך ארבעה עד חמישה ימים. עם תחילתו, הדפו יחידות החלוץ של התוקף את יחידות המיסוך של המגן שהחזיקו בתנאי שטח מתאימים. הכוח המזרחי הטיל עתודה לקרב כדי להגן על שטח חיוני. לדברי הפרשנים נעשה הדבר „תוך נקיטת צעדי לחימה פעילים”, או במילים פשוטות בעזרת עתודות משוריינות. שני הצדדים הפעילו סיורי קרקע ואויר

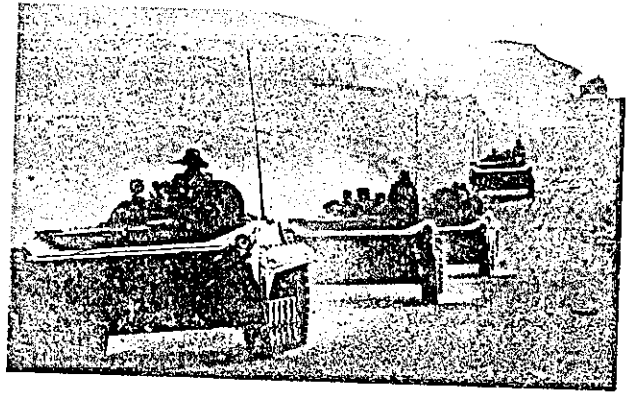
ונפרסו עוד בימי השלום. זאת, רק אם מובטחת כוננותם הקרבית הגבוהה ואם מיישמים באורח יעיל את הצורות והשיטות השונות של שבירת כוחות התוקפן. אם ההנהגה הצבאית של הארץ המותקפת היא הססנית וסבילה והיא אינה מקדישה תשומת לב מספקת לתמורות בשיטות לפתיחת מלחמה וניהולה, אזי לא ניתן להשיג הצלחה, אפילו קיימת עדיפות בכוחות ובאמצעים.”

לא ייפלא, איפוא, שהגנרל הסובייטי מצביע על הגיסיון הישראלי של מלחמת יום-הכיפורים וכותב בהקשר זה: „כל עוד ניסו הגייסות הישראלים להדוף את התקפות הגייסות המצריים והסוריים בצעדי הגנה בלבד, הם סבלו מפלות. אולם כאשר עבר הצבא הישראלי להדיפת התקפה בדרך של פעולות הגנה עקשניות ופעולות התקפה פעילות בכיוונים החשובים ביותר, עוכבה בזמן קצר יחסית התקדמות הצבאות הערביים. יתר על כן, על-ידי הזרמת העתודות מעומק המרחב אל תוך הקרב, הצליחו הישראלים ליטול את היוזמה לידיהם: תחילה בקנה מידה טקטי ובהמשך גם בקנה מידה אופרטיבי, ואף לעבור בכיוונים אחדים להתקפה ולהשיג הישגים מסוימים.”

גנרל לויטננט רסניטשנקו מונה שלוש אפשרויות של שילוב התקפה והגנה להדיפת התקפת פתע: פעולות התקפה והגנה בו זמניות במרחבים מתקפים שונים; התגוננות תחילה. ולאחר מכן מעבר מתוך ההגנה להתקפה; ניהול מראש של הגנה פעילה תוך כדי שילוב של התקפה והגנה ומעבר להתקפת-נגד מוחצת. כותב המאמר מצביע בהמשך על התנאים ההכרחיים

תרשים סכמטי של מהלך תמרון „קווקו”

נרחבים. התוקף הצליח לחזור אל תוך מערך ההגנה של המגן, וכדי לנצל הצלחה חלקית זו הוטל לקרב רגימנט חרמ"ש. פרשנים מערביים סבורים שצעד זה נקרא במינוח הסובייטי „הורמת עוצבה מהדרג השני של הדיביזיה“. בדיווח על מהלך התמרון ציון במיוחד, כי למרות מהלך הקרב המהיר והגיד, הצליח „הכוח המערבי“ להכניס את הארטילריה שלו במהירות וביעילות לפעולה. רגימנט החרמ"ש המתקדם נתקל בתנועתו ברגימנט חרמ"ש של המגן, שאף הוא טובא מעומק השטח. רגימנט זה ניסה להגיע לרמת כוננות גבוהה על-ידי פריסה מהירה. פעולה זו נחשבת בעיני הסובייטים כתנאי ראשון להצלחת התנגשות פתע.

שני הצדדים נסתייעו בכוחות אוויר, ו„הכוח המזרחי“ אף הפעיל מסוקי קרב. התוצאה היתה קרב נייד המשתנה במהירות גבוהה, עד שנוצר לבסוף „שיווי משקל מיוחד במינו“. במילים אחרות, עוצמת האש ניטרלה הדדית את הניידות. כדי להתגבר על הקיפאון, החליט „הכוח המערבי“ לבצע תנועת לפיתה באגף שמאל (מצפון) על-ידי חרמ"ש בעוצמה גדולת תוך כדי ניצול מפתיע של השטח הטררי הבלתי עביר.

תגובתו הראשונה של „הכוח המזרחי“ היתה לפגוש תנועה זו „בתמרון של אש“ (כלומר ריכוז מירב עוצמת הארטילריה). כמו-כן נעשה גם ניסיון ללפות את הכוחות הלופתים. גם למהלך זה ניתן סיוע על-ידי מטוסי חיל-האוויר ומסוקי קרב. זהו, אגב, חיזוק לסברה כי מסוקי קרב הופכים יותר ויותר לחלק אינטגרלי בניהול הקרב היבשתי הסובייטי. עתה החלו גם נסיונות של לפיתה הדדית בנקודת הכובד של הקרב. לדברי הפרשנים „מפעיל עתה מפקד הדיביזיה המערבית כוחות שריון להבטחת הצלחת ההתקפה“. יש להניח שהכוונה היא להטיל רגימנט הטנקים של הדיביזיה למערכת, כדי לקדם את ההתקפה. מובן מאליו כי התקפת טנקים זו תזכה לחיפוי של כוחות ג"מ המינוח הסובייטי מכנה שלב קרבי זה בשם „קרב מגע“. כתוצאה מ„מצב מתוח“ איגוז שני הצדדים את כוחותיהם מחדש. „הכוח המזרחי“ ניהל קרב שהיה כאשר נסוג מקו התנגדות אחד למשנהו, עד שהגיע לקו התנגדות שאיפשר לו לקיים ניהול קרב הגנה גמיש ונייד. מתוך הדיווחים בעתונות הסובייטית לא ניתן להבין האם יש

לפרש את התיאור אודות „קרבנות בתאי שטח מרוחקים זה מזה“ כקיום תמרון רצוף שמשתרע על מרחב גדול, או האם נקטו גם כאן בשיטה המקובלת של קטעי תמרון נפרדים, כאשר הם מחוברים על-ידי „סיפור המעשה“ בנתוני הבקרה והשיר פוט. על כל פנים, ביום האחרון או לפני האחרון של התמרון, הצליחו „הכוחות המערביים“ להבקיע את הקו הקדומני של „המזרחיים“, היישר מתוך שדרת המסע. זאת, על אף תנאי מזג האוויר הגרועים והקרקע הטובענית עקב הפשרת השלגים. לניצול הצלחה זו הוטל לקרב רגימנט חרמ"ש לאחר הכנה ארטילרית מסיבית. העיתונות הסובייטית תיארה שלב זה כלהלן: „מוצביו של המגן מרוחקים באש. חרמ"ש רכוב על גבי נגמ"שים מסתער קדימה. ארטילריית „המזרחיים“ מקדמת את פני המתקיפים באש מאורגנת. ברגע קובע זה ממלא הרגימנט תפקיד מכריע: תוך ניצול מהירותם וכוחם תמרוןם של הרכ"מ, הוא חוזר עמוק אל תוך המרחב המוגן מבלי לחשוש שינותק מהכוח העיקרי. סיכון? בהחלט כן, אך הוא השתלם. עוצבת החרמ"ש או השריון החדשה, המצוידת בחימוש ובציוד חדש ביותר, עונה על כל הדרישות כדי לנהל פעולות קרב ממושכות ביותר גם בתנאי ניתוק משאר הכוחות. התקפת הפתע הנועזת הטילה מבוכה בסדר הכוחות של היריב.“

בסופו של דבר עברה גם עוצבה זו להגנה כדי להדוף התקפות נגד. עתה נוצר שוב מצב של שיווי משקל. כדי למנוע זאת, הפעיל הצד „המערבי“ את כל כוחות השריון של דרגיו העוררי פנים ובכך נוצל עתה כוחו העיקרי. בהמשך התמרון ולקראת סיומו, נאלץ „הכוח המזרחי“ לנהל בעיקרו קרב הגנה, תוך מאמץ לקיימו בצורה פעילה וגמישה ביותר, דבר שהיה ללא ספק אחת ממטרותיו העיקריות של תמרון זה.

סיכום

כאמור, יש לשער כי בתמרון זה יושמו, תורגלו ונבחנו עקרונות ההגנה נוכח התקפת פתע של תוקפן. עקרונות אלה אומרים כי מול התקפה המדורגת לעומק, יש להיערך במערך ההגנה שאף הוא מדורג לעומק, כאשר מושם דגש חזק על כך שהתגובה על הבקעות בקו הקדמי * תינתן על-ידי כוחות שריון הבאים מעומק המערך. כוחות אלה יפעלו בשיתוף מודק עם כוחות אוויר (כפי שקיים שיתוף פעולה כזה בצד התוקף). חשיבותם של מסוקי הקרב הולכת וגדלה במיוחד בעת חסימת כוחות שריון בנקודת הכובד של הקרב, אך גם כנגד תנועות איגוף ולפיתה. זאת, בנוסף לתפקידם של מסוקים אלה בהתקפה עצמה.

אין ברשותנו מידע על פתרון בעיות התחזוקה, אך נעלה מכל ספק שאיתני הטבע ותנאי השטח הציגו בעיות רציניות בתחום זה, מבלי שהיה צורך ליצור אותן באופן מלאכותי. נקל גם לשער מה היו הבעיות בפניהן ניצב חיל הרפואה בנסיבות המיוחדות של תמרון רב-תהפוכות זה. העדר מידע ספציפי ומפורט יותר מקשה על ניתוח המשמעות המלאות של תמרון זה, אך אין ספק שהוא ראוי לתשומת לב ככל שאר התמרונים של צבאות „ברית ורשה“, אם אכן ברצוננו להבין את הדוק-טרינה הצבאית של ברית המועצות.